

SOYKIRIM ANSİKLOPEDİSİNDE YER ALAN SÖZDE “ERMENİ SOYKIRIMI” BÖLÜMÜNÜN TAHLİLİ

Murat ŞENGÖZ

muratsengoz74@gmail.com

ORCID: 0000-0001-6597-0161

Kitap Eleştirisi
Book Review

Geliş Tarihi

Received: 30.11.2020

Kabul Tarihi

Accepted: 04.01.2021

ANALYSIS OF THE SO-CALLED "ARMENIAN GENOCIDE" PART IN THE GENOCIDE ENCYCLOPEDIA

ÖZ Dinah L. Shelton editörlüğünde hazırlanan *Soykırım Ansiklopedisi*, tarihsel ve yakın zamandaki soykırım ve insanlığa karşı suç örnekleri hakkında bilgi ve fotoğraflar içermektedir. *Soykırım Ansiklopedisinde* soykırım ve ilgili savaş suçlarının tanınması ve tanımlarının kısa bir tarihçesini sunulmaktadır. *Ansiklopedi*, suçlarla ilgili diğer bilgilere ek olarak, soykırımlardan ve savaş suçlarından sorumlu siyasi liderlere de odaklanmaktadır. *Soykırım Ansiklopedisi* içerdiği bilgilerin doğruluğundan ziyade, batılı akademik çevrelerin konu ile alakalı hâkim görüşlerini yansıtması bakımından dikkate değerdir. Bu çalışmada *Soykırım Ansiklopedisi*'nde yer alan sözde "Ermeni soykırımı" ile ilgili hususlar, ansiklopedide geçtiği sırayla; milli soruşturmalar, Ermeni şairlerinin iddiaları ile uzlaşma ve barışma başlıkları altında aktarılacak ve kritik edilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Sözde Ermeni Soykırımı, Ermeni Tehciri, Egemen Güçler,*

ABSTRACT *The Encyclopedia of Genocide, prepared under the editorship of Dinah L. Shelton, contains information and photographs on historical and recent examples of genocide and crimes against humanity. In addition to other information on crimes. The Encyclopedia also focuses on the political leaders' responsibility for genocides and war crimes. The Encyclopedia of Genocide is important in terms of reflecting the dominant paradigms of the western academic circles on the subject, rather than the accuracy of the information. In this study, the issues related to the so-called "Armenian Genocide" will be elaborated and criticized referring to National investigations and under the title of reconciliation with the claims of Armenian poets.*

Keywords: *The so-called Armenian Genocide, Armenian Relocation, Imperial Powers,*

GİRİŞ

Osmanlı Devleti tarafından Birinci Dünya Savaşı sırasında ve geri bölge emniyeti kapsamında cephe gerisinin ve bölgedeki halkların güvenliğini sağlamak, cepheye giden ana ikmal yollarının emniyetini tesis etmek amacıyla 1915 yılında, buldukları bölgelerde düşman unsurlarla iş birliği içinde bulunan ve genel asayiş ve halkın can ve mal emniyetini tehdit eden Osmanlı Devleti vatandaşı Doğu Anadolu bölgesindeki Ermenilerin daha güvenli topraklara göç ettirilmesi uygulaması, bilhassa Ermeni diasporasının kışkırtması ve diğer bir kısım batılı devletlerce “Ermenilerin katliamı ve soykırımı” olarak nitelendirilmekte (Doğan, 2006: 295-309) ve sözde "Ermeni soykırımı"¹ dolayısıyla Türkiye Cumhuriyetine karşı büyük bir propaganda kampanyası yürütülmektedir. Oysa yalın ifadesiyle soykırım, Birleşmiş Milletler Soykırım Sözleşmesine göre (1948); “ırk, milliyet, etnik ve din farklılıkları nedeniyle insan gruplarının yok edilmesidir.” Bu yönüyle soykırım suçu kuşkusuz, devletler tarafından, devlet idaresini elinde bulunduran siyasi otoritenin rıza ve/veya direktifi ile işlenebilir. Türkiye Cumhuriyeti 1950 yılından beri “Soykırım Sözleşmesinin” tarafıdır. Soykırım Sözleşmesi Aralık 1948 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda kabul edilmiş, Ocak 1951 tarihinden beri yürürlüktedir. Şu ana kadar söz konusu sözleşmeyi yüz kırk ülke imzalamıştır (Kekevi, 2018: 233-270).

Sözde “Ermeni soykırımı” iddiaları halen Türkiye Cumhuriyeti’ni dış politik manada meşgul eden meselelerden bir tanesi olmaya devam etmektedir. Bu kapsamda meseleye dair tartışmalar akademik ve bilimsel kıstaslardan uzak, totolojik², doğruluğu kendiliğinden menkul birtakım savların, sanki mutlak hakikatlermiş gibi sunulması nedeniyle kısır bir döngü içinde devam etmektedir. Bu çalışmada mezkur sorunla ilgili olarak, Dinah L. Shelton editörlüğünde hazırlanan Soykırım Ansiklopedisinin sözde “Ermeni soykırımı” bölümü tahlil edilecektir. Bu çalışmaya esas teşkil eden Soykırım Ansiklopedisi, 2005 tarihinde Amerika Birleşik Devletlerinde, Macmillan Reference yayınevinde “Encyclopedia of Genocide and Crimes Against Humanity” orijinal ismi ile yayımlanmıştır. Ansiklopedi toplam 1458 sayfadan oluşmaktadır. Soykırım Ansiklopedisi, tarihsel ve yakın zamandaki soykırım ve insanlığa karşı suç örnekleri hakkında bilgi ve fotoğraflar içermektedir. Soykırım Ansiklopedisinde soykırım ve ilgili savaş suçlarının tanınması ve tanımlarının kısa bir tarihçesini sunulmaktadır. Ansiklopedi, suçlarla ilgili diğer bilgilere ek olarak, soykırımlardan ve savaş suçlarından sorumlu siyasi liderlere de odaklanmaktadır. Soykırım Ansiklopedisi içerdiği bilgilerin doğruluğundan ziyade, batılı akademik çevrelerin konu ile alakalı hâkim görüşlerini yansıtması bakımından dikkate değerdir.

Bu çalışmada Soykırım Ansiklopedisi’nde yer alan sözde "Ermeni soykırımı" ile ilgili hususlar, ansiklopedide geçtiği sırayla; milli soruşturmalar, Ermeni şairlerinin iddiaları ile uzlaşma ve barışma başlıkları altında aktarılacak ve sonrasında kritik edilecektir. Ansiklopedinin ilgili bölümlerinde aktarılan görüşlerin yazarların kişisel görüşleri olduğu ve hükümetlerinin resmi görüşlerini yansıtmadıkları bilhassa ifade edilmektedir

MİLLİ SORUŞTIRMALAR

Soykırım Ansiklopedisi’nin milli soruşturmalar bölümünde, Birinci Dünya Savaşı sonrası Türklerin Ermenilere karşı işledikleri iddia edilen suçlarla ilgili yürütülen soruşturmalardan bahsedilmektedir. Bu bölümü kaleme alan Kanadalı yazar Matthew Mc.Manus’a göre (2005: 733-735); 10 Ekim 1914 tarihi itibarıyla İttihatçılar

¹ "Ermeni soykırımı" ifadesinin tırnak içinde kullanılması, kavramın asılsız olduğuna vurgu amacı taşımaktadır.

² Bir bileşik önermenin kendisini oluşturan önermelerin her değeri için her zaman doğru sonuç vermesi durumudur. Yükleme ve öznesi aynı terimden oluşan bir önerme türüdür.

Osmanlı Devleti'nde iktidarda bulunmaktadır ve iktidarda bulunan bu hükümet Osmanlı Devletini Almanya'nın yanında ve müttefiki olarak Birinci Dünya Savaşına girmesine neden olmuştur. Birinci Dünya Savaşı esnasında 1915 yılında Osmanlı Devleti vatandaşı Ermenilere yönelik olarak gerçekleştirilen yer değiştirme ve tehcir sürecinde, Osmanlı Devleti Hükümetinin kışkırtmasıyla, soykırım eylemi olarak nitelendirilebilecek bir biçimde, örgütlü ve kasıtlı bir şekilde birçok Türk vatandaşı Ermeni soydaşın öldürülmesi hadisesi gerçekleşmiştir. Yazarın iddiasıyla söz konusu eyleme katılan, sorumluluğu ve ihmali bulunan kişilerin yargılanması tam anlamıyla yerine getirilememiştir. Her ne kadar müttefik kuvvetlerle Osmanlı Devleti arasında 10 Ağustos 1920 tarihinde imzalanan Sevr Barış Antlaşmasının 23. maddesi gereği, savaşın geleneklerini ve kanunlarını çiğneyen Türk milliyetçilerin müttefik kuvvetler tarafından kurulacak askeri mahkemelerde yargılanması planlansa da, Sevr Antlaşmasının hiçbir zaman tasdik edilememesi nedeniyle bahse konu yargılamalar gerçekleştirilememiştir. Sevr Antlaşmasının yerine geçen 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Antlaşmasıyla ise, hukuki dayanaklarının eksik olması dolayısıyla, savaş sırasında politik nedenlerle işlenen suçlara dair af getirilmesi kabul edilmiştir.

Yazar Matthew Mc.Manus'un aktardıklarına göre; bir soruşturma komisyonu tarafından başlatılan bir araştırmanın ardından Türkiye Devleti, suçlu olduğu iddia edilenler için tümüyle Osmanlı Devleti ceza yasalarını esas alan ve yüksek mevkili kişilerin ise kaçak olmalarından dolayı fiilen yargılanmalarının mümkün olmadığı birkaç harp mahkemesi kurmuştur. Yazara göre söz konusu mahkemelerde asıl suçluların cezalandırılması yerine politik olarak, Ermenilerin maruz kaldığı yer değiştirme ve tehcirin, merkezi otoritenin rıza ve direktifleriyle ve Ermenilerin Türkiye'deki nüfusunun azaltılması maksadıyla bilinçli olarak yerine getirilip getirilmediğinin araştırılması olmuştur. Kurulan mahkemelerde birçok yüksek rütbeli sanığın duruşmalara katılmamasına rağmen, bazıları gıyabında ölüm cezası ile mahkûm edilmişlerdir. Kimi daha kıdemsiz sanıklar ise süreli hapis cezasına çarptırılmışlardır. Birçok diğer sanık ise beraat etmiştir. Yazar Matthew Mc.Manus'un aktardıklarına göre; hemen hemen suçlanan bütün yüksek rütbeli ittihatçı sanıklar yargılanmadan önce kaçmışlar, birçok orta seviyeli ittihatçı ise önce mahkûm edilmiş, daha sonra ise serbest bırakılmışlardır. Hükümetin değişmesi ve Lozan Antlaşmasına eklenen af bildirisinin sonuçlandırılmasıyla, birçok şüphelinin yargılama süreci başlamadan sona ermiştir. Yazara göre Sevr Antlaşmasının 230'uncu maddesi ile esasen, müttefik kuvvetler tarafından savaş kurallarına uymayanlar için askeri mahkemeler kurulacağı belirtilmektedir. Yazara göre buna rağmen Lozan Antlaşmasına yapılan bir ek protokol ile savaş suçlularına af getirilmesi sadece politik nedenlerle izah edilebilir.

ŞİİRLERDE ERMENİ KATLIAMI

Soykırım Ansiklopedisi'nin ikinci cildi şiirler bölümünde Peter Balakian tarafından sözde "Ermeni soykırımı" ve katliamını şiirlerle ifade eden ve geniş kitleler tarafından beğeni toplayan bazı önde gelen Ermeni şairlerden bahsedilmektedir. Peter Balakian'a göre (2005:811-812); bu şairler 1915 yılı hadiselerine tanık olarak dünyaya gelmişler, sürgün keder ve ahlaki zulüm üzerine şiirler yazmışlardır. Bu şairler; Siamanto (Adom Yarjanian), Daniel Varoujan, Eghishe Charents, Vahan Tekeyan'dır. Siamanto (Adom Yarjanian) 1878'de Osmanlı Devleti topraklarında bugünkü Kemaliye'de doğmuştur. Siamanto; "Arkadaşımdan kanlı haberler" adıyla bir seri şiirler yazmıştır. Peter Balakian'a göre bu şiirler Osmanlı Devleti tarafından Ermenilere yapılan 1909 katliamının zulümlerini betimlemektedir. Şiirlerde anlatılanlara göre bu katliamlarda Türk Politik Koalisyonu ve yerel halk tarafından Adana vilayetinde yaşayan yaklaşık otuz bin Ermeni öldürülmüştür. Bu şiirler 1915 "Ermeni Soykırımı" için bir ön söz niteliğindedir. Peter Balakian'a göre Siamanto'nun Dans, Keder, Dut Ağacı şiirleri soykırımın işkencenin ve tecavüzün grafiksel, gerçekçi

betimlemeleridir. Akademisyenler Siamanto'yu çığır açan bir şair olarak görmüşlerdir. Çünkü Siamanto Birinci Dünya Savaşının İngiliz siper şairlerine öncülük yapmıştır ve şiirlerinde süslü cinsel içeriğe sahip ifadelerden uzak durmuştur. Siamanto "Ermeni Soykırımı" süresince İstanbul'da 24 Nisan 1915'te tutuklanan 250 entelektüelden ve kültürel liderden birisidir. Peter Balakian'a göre Siamanto daha sonra Osmanlı Hükümeti tarafından ölüme sevk edilmiştir.

Siamanto ile beraber, Daniel Varoujan (1884–1915) da yeni batı Ermeni kuşağının yani Osmanlı Ermenilerinin önemli şairlerindendir. Peter Balakian'a göre Daniel Varoujan'un ilk şiirleri Ermeni mitlerinin efsanelerini ve kültürünün yeniden canlanmasını biçimlendirmiştir. Öyle ki Osmanlı Ermenilerin kültürel canlanması yirminci yüzyılın başında karakterize edilmiştir. Peter Balaikan'ın aktardıklarına göre Daniel Varoujan, 24 Nisan 1915'te Osmanlı Hükümeti tarafından yakalanmış ve bir takım insanlık dışı kötü muamelelerden sonra 19 Ağustos'ta idam edilerek öldürülmüştür. Hapishanede iken Ermenistan doğa hayatı ve özlemi hakkında şiirler yazmıştır. Peter Balakian'ın iddiasıyla; Daniel Varoujan'un "Kırmızı Toprak" adlı şiiri 1915 yılında yaşanan hadiselerin arifesinde 1890'larda Osmanlı Devleti Padişahı Sultan Abdülhamit tarafından gerçekleştirilen Ermeni Katliamına maruz kalan Ermenilerin katliam edilmesini betimlemektedir. Eghishe Charents (1897-1937) o zamanki Rusya Ermenistanı'nda bulunan Kars vilayetinde, yani bugünkü Türkiye'nin Kars ilinde doğmuştur. Peter Balakian'a göre Eghishe Charents'in eğitici şiirleri "Dante Efsanesi" gibi Eghishe Charents'in Kuzeydoğu Türkiye Ermenilerinin kurtarılmasında yer aldığı direniş hareketlerindeki "Ermeni soykırımına" dair yaşantısıyla ilgilenmektedir. Eghishe Charents'in diğer şiirleri de soykırım travmasıyla ilgilidir. Vahan Tekeyan (1878-1948), İstanbul'da dünyaya gelmiş ve Kahire/Mısır'da yaşamıştır. Soykırım başladığında idamdan kaçmıştır. Peter Balakian'a göre Vahan Tekeyan'ın seçme şiirlerinden oluşan Kutsal Öfke (1983) kitabı, birçok iyi seçilmiş kayıp, sürgün, keder ve öfke hakkında döngüsel olarak dönüştürülmüş şiirleri içermektedir. Peter Balakian'a göre Vahan Tekeyan'ın "Tanrıya Söylemeliyiz Tanrıya" ve "Scutari" şiirleri soykırımdan uyanışın acısının anlamı ve travma hakkında Ermeni çevrelerde yüksek seviyede ilgi uyandıran şiirleridir. Özetle diyebiliriz ki, Ermeni şairler şiirlerinde Ermeniler için ortak bir bilinç ve kader birliği oluşturmak için milli duyguları ön plana çıkaran şiirler yazmışlardır. Şiirlerinde lirik ve didaktik temaların yanında sözde Sultan Abdülhamit'in sözde 1890'larda yaptığı Ermeni Katliamı, sözde 1909 Adana Katliamı ve 24 Nisan 1915 olaylarına değinilmiştir.

UZLAŞMA VE BARIŞMA (ERMENİ SOYKIRIMI)

Soykırım Ansiklopedisi'nin ikinci cildinin 868'inci sayfasında Uzlaşma ve Barışma başlığı altında "Ermeni Soykırımından" da bahsedilmektedir. Bu bölümde Ermeniler ile Türkler ve Türkiye Devleti arasında bir barışın ta ki Türklerin ve Osmanlı Devletinin Birinci Dünya Savaşında bütün dünyada Ermenilere karşı uyguladıkları imha kampanyası uygulama konusundaki kabahatlerini kabul edene kadar, söz konusu olmadığı belirtilmektedir. A. Rigby'ye göre (2005:868); dünyada birçok devlet Ermenilere karşı işlenen cinayeti kabul etmiştir. Bununla beraber halen Türk yetkilileri tarafından herhangi bir uzlaşma ve barışma işlemini başlatacak bir işaret için bir belirti olmadığı da dile getirilmektedir.

Bu noktada şiirler üzerinden söz konusu hadiselerle kanıt getirmek birçok bakımdan eleştiriye açıktır. Nitekim bu kapsamda, Hayrettin İvgin tarafından hazırlanan "*Tarihi Şiir ve Ağıtlarda Ermeni Katliamı*" adlı çalışmada (İvgin, 2015) soykırıma asıl uğrayanların Müslüman Türk ve Kürt nüfus olduğu anlaşılmaktadır. Kaldı ki eserde yer bulan ağıt ve şiirler, söz konusu hadiselerin yaşandığı zaman diliminde kaleme alınmış veya söylenmişlerdir. Bu bakımdan salt şiir ve ağıtlar üzerinden bir tarih okuması kuşkusuz sistematik hatalara neden olabilir. Bu nedenle hadiselerin doğru bir şekilde anlaşılabilmesi ve bilimsel bir dürüstlikle

ortaya koyulabilmesi için mutlaka diğer tarihi vesikalarla birlikte, sağduyu ve bilimsel nesnellikle dikkate alınması gerekmektedir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Ermeni iddialarındaki temel mesele Ermenilerin yaşadıkları acıların boyutları değil; yapılan yer değiştirme ve tehcirin esas kastına ilişkindir. Ermeniler Jön Türklerin 1916'daki sözde katliamları örgütlediklerini iddia etmektedirler. Ansiklopedi'nin Ermenistan ile ilgili bölümünde atıfta bulunulan asıl dayanak, Osmanlı Devleti tarafından 1919-1920 yıllarında kurulan mahkemelerdir. Özünde askeri mahkemelerin kurulmasının nedeni, Osmanlı Devleti'nin o dönemki iktidarının, Birinci Dünya Savaşını kaybetmiş olmanın verdiği psikolojik çöküntü içinde, birtakım yargılamalarla, sözde sorumluluk ve kabahati bir kısım düşük rütbeli İttihat ve Terakki partisi üyesinin üzerine yıkıp, Türk Devletini ve ulusunu temize çıkarma ve böylece Paris'te düzenlenecek olan barış konferansına, kendilerince bir problemden daha kurtularak katılma niyetleriydi. Bu kapsamda İstanbul başta olmak üzere, sözde katliamların gerçekleştiği Anadolu şehirlerinde de bazı mahkemeler kurulmuştur. Söz konusu yargılamalar esnasında, İttihat ve Terakki Partisinin bazı üyeleri ve dönemin iç işleri Bakanı Talat Paşa, Savaş Bakanı Enver Paşa ve Halep Valisi Cemal Paşa da dahil yedi sanık ülkede bulunmadıkları için yargılamalar giyaplarında gerçekleştirilmişlerdir. Yargılamalar neticesinde, Talat, Enver, Cemal Paşalar ve Nazım Bey giyaplarında ölüm cezalarına çarptırılmışlardır. Söz konusu yargılamalar, muhtemelen halk tarafından Birinci Dünya Savaşı mağlubiyetinin sorumlusu olarak Jön Türkler ve İttihat ve Terakki Partisi mensupları görüldüğünden kayıtsızlıkla karşılanmıştır. Yargılamalara karşı 15 Mayıs 1919 tarihinde Yunanlıların İzmir'i işgali ve İngilizlerin aşırılıklarından sonra kısmen bir muhalefet oluşmaya başlamıştır. Yargılamalar, Osmanlı kabinesinin 17 Ekim 1920 tarihinde istifa etmesine kadar devam etmiştir (Soysal, 1985:8).

Ermenilere göre mahkemeler adil yargılamanın gereklerinden yoksundur. Ermenilere göre 1919-1920 askeri mahkemelerinde yapılan duruşmaların ispat kudreti güvenilmezdir. Oysaki gerçekte tüm tutuklamalar mahkemelere gönderilen ihbar mektupları üzerine yapılmıştır. İhbar mektuplarının ötesinde şüphelilerin mahkûm edilmelerini mümkün kılacak deliller, ispat edilebilecek bir husus mevcut değildir. Eğer iddialar gerçek olsaydı, mutlaka İngilizler şüpheliler aleyhine mahkûmiyet kararı verirlerdi. Ermenistan Kafkasya bölgesinde, tarih boyunca birçok diğer devletin bir parçası olarak yaşamıştır. Ermeni halkının Türklerle ilişkisi Selçuklu Devleti döneminde başlar. Osmanlı Devleti döneminde sadık bir tebaa olarak devletin bir parçasıdır ve birçok Ermeni devlet aygıtında üst seviye görevlere atanmıştır (Danişmend, 1971:40). Ermeni sorunu esasen büyük devletlerin kışkırtmaları sonucu oluşan yapay bir sorundur (Cornell, 2010).

Bugün sözde "Ermeni soykırımı" olarak ifade edilen husus, Birinci Dünya Savaşı esnasında Doğu ve Orta Anadolu bölgesindeki Ermenilerin geri bölge emniyetinin sağlanması kapsamında, Konya, Diyarbakır, Cizre, Birecik ve Halep'te oluşturulan toplama bölgeleri üzerinden Şehr-i Zor'a tahliyesinden ibarettir. İzmit, Adapazarı ve Ankara'daki Ermeniler bu göçe tabi tutulmamışlardır. Birinci Dünya Savaşı esnasında Rusya tarafından silahlandırılan ve kışkırtılan Ermeniler bölgede büyük bir asayiş sorunu yaratmışlardır. Ortaya çıkan asayiş sorunlarının ve Ermenilerin aşırılıklarının, Sultan Abdülhamit tarafından kurulan Hamidiye Alaylarının İttihat ve Terakki iktidarı tarafından lağvedilmesi neticesinde bölgede boşa çıkan eski Kürt milisleri tarafından bastırılmaya çalışılması karşılıklı kayıpları artırmıştır.

Rusya tarafından silahlandırılan her türlü disiplin ve nizamdan uzak Ermeni çeteleri, Büyük Ermenistan hayali ile bölgede büyük kıyımlar yapmışlardır. Nitekim dört yüz seneden daha uzun bir süre birlikte yaşayan Ermeni, Kürt ve Türk toplumları arasında meydana gelen ve büyük acılara sebebiyet veren silahlı çatışmalar ve silahlı Ermeni çeteleri tarafından sivil halkın kıyılması hadisesinde Rusya'nın birinci derecede sorumluluğu bulunmaktadır. Nitekim Hocalı Katliamı dahi özünde bir Rus Tümenin bir Rus Alayına bağlı bir Ermeni taburunun, komutanlık karargâhı bilgisi ve dahilinde, Hocalı 'da masum sivil Azeri Türklerini katletme hadisesidir (Özarslan, 2014: 187-214). Ancak bahse konu hadiseler asla bir millete mal edilmemelidir. Nihayetinde her millette haddini aşan, şuarsuz topluluklar olabilir. Neticede, "Ermenilerin 1915 olaylarının "soykırım" olduğuna dair iddialarının uluslararası hukuk açısından herhangi bir karşılığı yoktur. Ermeniler uzun süredir silahlanmış ülke içinde terör tedhiş, isyan hareketleri gerçekleştirmekteydi. Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na katılması ile birlikte Osmanlı vatandaşı olan Ermeniler düşman ile iş birliği yaparak onların saflarında Osmanlı'ya karşı mücadeleye girmiş ve bu güçlerden askeri destek alarak devleti parçalayarak kendilerine ait büyük bir Ermenistan devleti kurmaya yeltenmişlerdir. Bu noktada kesin olan şey ise, kaçınılmaz olarak iki taraf arasında ara ara silahlı bir mücadelenin yaşanmış olduğudur" (Kekevi, 2018: 233-270).

Esasen Ermeniler ve Türkler ve dahi Kürtler arasında yaşanan hadiseler egemen devletlerin bir provokasyonu ve manipülasyonundan ibarettir (Cornell, 2010). Ne yazık ki büyük devletlerin bir "hibrid harp" tekniği olarak kimi devletlerarasındaki çatışmaları olgunlaştırmaları ve hatta körüklemeleri, sonradan da sözde ara bulucu devlet rolü oynamaları kabul edilebilir değildir. Yaşanan acıların koşulsuz inkârından ziyade, gösterilen karşılıklı saygı ve kurulan empati çerçevesinde anlaşılabilirliği için gayretlerin sevk edilmesinin teşviki bir milleti ancak yüceltir. Kaldı ki Türkler ve Ermeniler esasen tarih boyu iki kardeş kavim olarak yaşamışlardır. Anadolu coğrafyası aynı zamanda diaspora ve yurt dışında yaşayan birçok Ermeni için halen ana vatanıdır ve insanların yüreklerindeki bu gerçek değiştirilemez.

Ermenilerin en önemli silahlı örgütlerinden biri olan Taşnak Örgütü'nün 1887 yılında İsviçre'nin Cenevre kentinde kurulması manidardır. Bugün Arjantin, Rusya, Kanada, Yunanistan, Belçika, İtalya, İsveç, Vatikan, Fransa, Slovakya, Hollanda, İsviçre gibi birçok ülke sözde "Ermeni Soykırımını" tanımıştır. Türkiye'nin "Ermeni Soykırımını" tanıması gerektiği tezi tarihi gerçekliklerden uzak, dayanaksız, ülkeyi sebepsiz yere Nazi Almanyası'na konumuna düşürecek, yol açacağı maddi ve manevi zararları itibarıyla telafisi imkânsız birçok onarılmaz müşkülata ortaya çıkaracak, kabul edilemez bir dayatmadır. Sorunun Osmanlı Devleti dönemine ait olduğu ve İttihat ve Terakki Partisi'nin mesul olduğu şeklindeki indirgemeci ve hafife alıcı kabuller de pratikte Türkiye'yi hak etmediği, gereksiz bir mesuliyet altına sokmaktadır. Üstüne Türkiye'nin sözde "Ermeni Soykırımını" kabul etmesi Avrupa'da yaşayan Türk kökenli insanların yaşadıkları yerlerde dahi zor durumda ve ayrımcılığa maruz kalmalarına neden olabilir.

KAYNAKÇA

BALAKIAN, P. 2005. 2010. Thomson Gale, Mcmillan Reference, USA 2005, 811-812.

CORNELL, Svante E. 2010. *Small Nations and Great Powers: A Study of Ethnopolitical Conflict in the Caucasus*. Routledge.

DANIŞMEND, İ., H. 1971. *Osmanlı Devlet Erkânı*. Türkiye Yayınevi, İstanbul, 40.

DOĞAN, İ. 2006. "1948 Soykırımının Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi Geriye Yürüyemeyeceği Sorunu (Ermeni Olayları Açısından Bir Değerlendirme)", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı: (10): 295-309.

İVGİN, H. 2015. *Tarihi Şiir ve Ağıtlarda Ermeni Katliamı*. Kültür Ajans Tanıtım ve Organizasyon.

KEKEVİ, S . 2018. "1948 Soykırım Suçunun Önlenmesine ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme ve Ermeni "Soykırımı" İddialarının Analizi, Ermeni Araştırmaları, (61): 233-270.

MATTHEW, Mc.M. 2005. *Encyclopedia of Genocide and Crimes Against Humanity*. Thomson Gale. Mcmillan Reference, 733-735.

ÖZARSLAN, B., B. 2014. "Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi Açısından Hocalı Katliamı." Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi 4 (1): 187–214.

RIGBY, A. 2005. *Encyclopedia of Genocide and Crimes Against Humanity*. Thomson Gale, Mcmillan Reference, 868.

SOYSAL, M. 1985. "Orly Saldırısı Davası 19 Şubat-2 Mart 1985, Şahit ve Avukat Beyanları", Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, 8.